

Голас Прадзімы

ВЫДААННЕ БЕЛАРУСКАГА
ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ
З СУАЧЫННІКАМІ
ЗА РУБЯЖОМ

№ 5 (1114)

Люты 1970 г.

Год выдання 15-ы

Цана 2 кап.

Здароўе і закон

Чалавек з капіталістычнага свету, які ўпершыню прыязджае ў Савецкі Саюз, адкрывае для сябе многа незвычайнага. Яго здзіўляе сардэчнасць, добразычлівасць савецкіх людзей, грандыёзны размах жыллёвага будаўніцтва, росквіт калгасаў, дасягненні навукі. Адно з найвялікшых уражанняў пакідае сістэма аховы здароўя.

Здараліся выпадкі, калі іншаземец, апынуўшыся ў нашай краіне, захворваў. А калі яго выпісалі з бальніцы, не верыў вушам сваім, што з яго не ўзялі за лячэнне ні капейкі. Бывае і такое, што цяжка хворыя людзі па турысцкіх пуцёўках прыязджаюць у Савецкі Саюз з адзінай мэтай — зрабіць складаную аперацыю, бясплатна вылечыцца; аказваецца, на турысцкую паездку трэба менш грошай, чым на лячэнне.

Вось гэта ўжо здзіўна нам. А што датычыць клопатаў дзяржавы аб здароўі савецкіх грамадзян, то яны для нас — звычайная паўсядзённая справа, норма жыцця. Нашы землякі і госці І. Тарасевіч са Злучаных Штатаў, А. Вільям, М. і Ул. Гаўрыцкія з Канады, Л. Гань з Бельгіі і іншыя, пабываўшы ў Беларусі, выказалі сваё захапленне пастаноўкай медыцынскага абслугоўвання.

Сістэма аховы здароўя ў Савецкім Саюзе — адна з найвялікшых заваёў сацыялізма. Упершыню ў сусветнай гісторыі наша дзяржава прыняла на сябе адказнасць за здароўе сваіх грамадзян, забяспечыўшы бясплатную медыцынскую дапамогу ўсяму насельніцтву.

Ахова здароўя ў СССР дасягнула вялікіх поспехаў. Дастаткова сказаць, што ў краіне даўно ліквідаваны такія хваробы, як халебра, чума, воспа, малярыя, тыф, трахома, поліяміэліт, лепра. Знік каўтун — страшэнны біч беларускіх сялян на Палессі. Разам з тым ахова здароўя штогод развіваецца і паляпшаецца.

Калі да рэвалюцыі ў Беларусі адзін урач прыходзіў на 7 600 чалавек, то цяпер — на 532. Урачоў рыхтуюць медыцынскія інстытуты ў Мінску, Віцебску і Гродна. І хаця колькасць медыцынскіх работнікаў, лячэбных і прафілактычных устаноў у рэспубліцы вялікая, мы лічым яе недастатковай. Толькі сёлета ў Беларусі будзе пабудавана яшчэ пятнаццаць бальніц і паліклінік. Асігнаванні з рэспубліканскага бюджэту на ўтрыманне бальніц, паліклінік, санаторыяў і іншых устаноў складуць 282,4 мільёна рублёў, або на 20,1 мільёна больш, чым летась. На 10 мільёнаў рублёў павялічацца выдаткаванні на медыкаменты і інвентар для бальніц. А грашовыя нормы на харчаванне ў радзільных дамах і дзіцячых бальніцах стануць на 20 працэнтаў большымі.

Клопаючыся аб далейшым развіцці лячэбна-прафілактычнай дапамогі насельніцтву, забеспячэнні добрых санітарна-эпідэмічных умоў на рабоце і ў месцах жыхарства, ахова мацярынства і дзяцінства, сёмай сесія Вярхоўнага Савета СССР у канцы снежня мінулага года зацвердзіла «Асновы заканадаўства Саюза ССР і саюзных рэспублік аб ахове здароўя».

У Асновах заканадаўства вызначаны важнейшыя прынцыпы і задачы аховы здароўя ў нашай краіне. У першым радку гэтага дакумента абвешчаецца: «Ахова здароўя народа — адна з важнейшых задач Савецкай дзяржавы». Яна з'яўляецца абавязкам усіх дзяржаўных органаў, грамадскіх арганізацый, а таксама і грамадзян, якія «павінны беражліва адносіцца да свайго здароўя і здароўя іншых членаў грамадства».

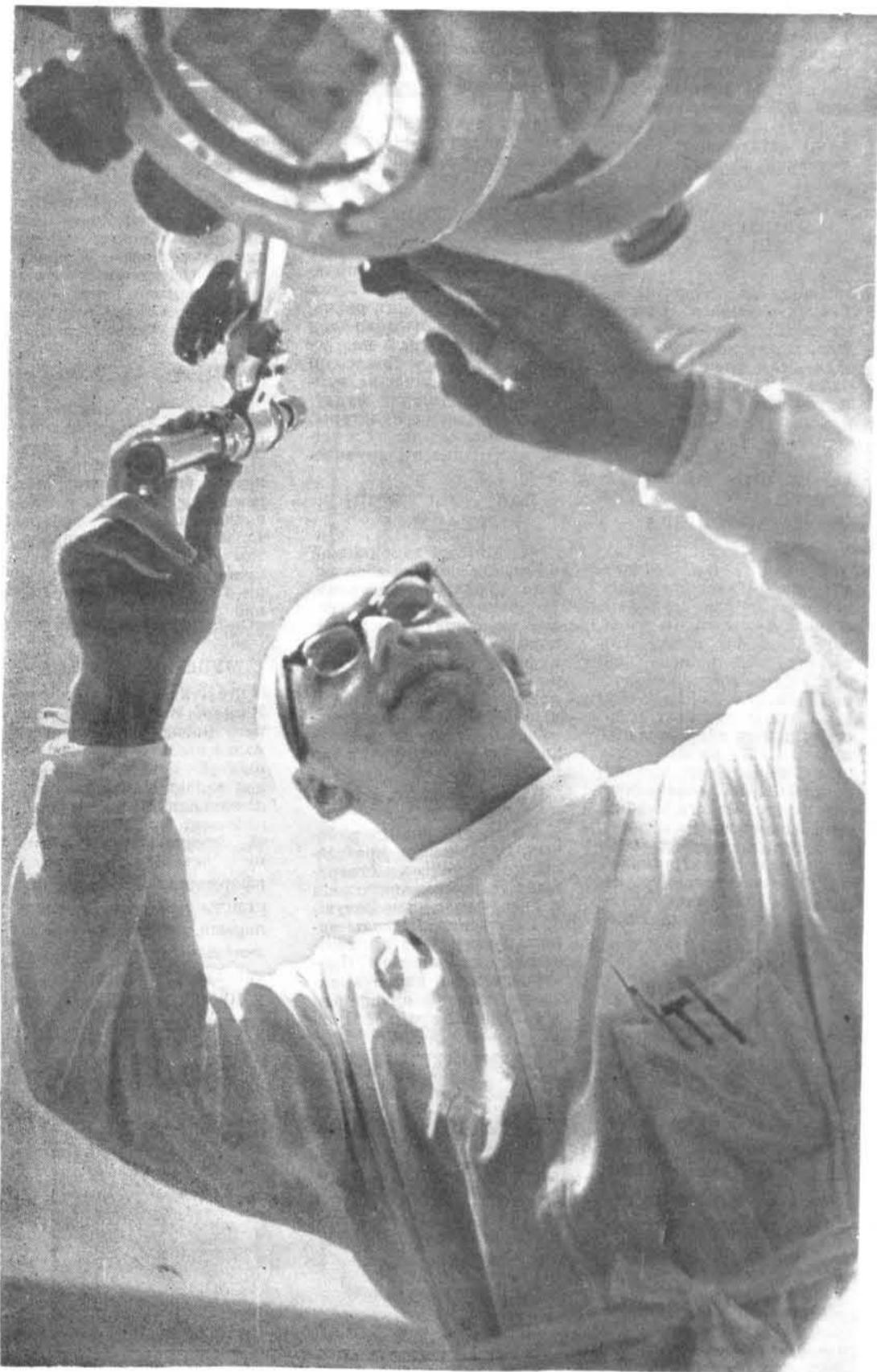
У артыкуле чацвёртым гаворыцца, што грамадзянам СССР забяспечваецца агульнадаступная бясплатная і кваліфікаваная медыцынская дапамога, якую аказваюць дзяржаўныя ўстановы аховы здароўя. Садзейнічаюць медыцынскім работнікам у аказанні гэтай дапамогі кіраўнікі прадпрыемстваў, устаноў і іншыя адказныя асобы, якія павінны прадастаўляць ім памяшканні, медыкаменты, сродкі транспарту і сувязі.

Клопатамі аб чалавеку прасякнуты ўвесь гэты дакумент. Наша дзяржава, акрамя бясплатнага лячэння, гарантуе таксама выплату дапамогі па сацыяльнаму страхаванню на перыяд хваробы з часовай стратай працаздольнасці, лячэбна-прафілактычную дапамогу дома, на рабоце, а неадкладную ўсюды, дзе б ні здарылася з чалавекам бяда. Асобы, якія маюць цяжкія формы некаторых хранічных захворванняў, атрымліваюць дадатковую жылую плошчу. Тыя, хто хварэе на туберкулёз (дарэчы, яго ў нас паспяхова вылечваюць), «бясплатна забяспечваюцца супрацьтуберкулёзнымі прэпаратамі; лячэнне іх у санаторыях і прафілакторыях ажыццяўляецца таксама бясплатна».

Асаблівай увагай карыстаюцца маці і дзеці. Ахова іх здароўя забяспечваецца шырокай сеткай жаночых кансультацый, радзільных дамоў, санаторыяў і дамоў адпачынку для цяжарных жанчын і маці з дзецьмі, ясляў, садоў і іншых дзіцячых устаноў. Жанчыны атрымліваюць амаль чатырохмесячныя водпускі па цяжарнасці і родах, перарывы ў рабоце для кармлення дзіцяці і г. д. Асноўныя расходы па ўтрыманню дзяцей у яслях і садах бяруць на сябе дзяржава, прадпрыемствы, калгасы, прафсаюзы і іншыя грамадскія арганізацыі.

...Некалькі год назад сусветная прэса працягла час паведамляла аб трагедыі многіх сем'яў у Заходняй Германіі, Італіі, Англіі, Злучаных Штатах Амерыкі і іншых заходніх краінах. Справа ў тым, што жанчыны прымянялі шырока разрэкламаваны прэпарат талідамід, у выніку чаго нараджалі дзяцей-калек. Адбывалася гэта таму, што фармацэўтычныя фірмы клапаціліся не аб здароўі людзей, а аб сваім прыбытку. Гэтае злачынства амаль глабальнага маштабу паказала: там, дзе пануе прыватнае прадпрыемальніцтва, здароўе людзей падпарадкавана інтарэсам бізнесу.

Клопаты Савецкай дзяржавы аб здароўі працоўных — яркае сведчанне высокага сацыялістычнага гуманізма, які з'яўляецца не прыгожым словам, а канкрэтнай справай. Гуманныя адносіны да сябе чалавек адчувае з моманту свайго нараджэння і на працягу ўсяго жыцця.

У СЕ, чаго дасягнула сучасная медыцынская навукa, што стварыла айчынная і зарубежная тэхніка — навейшыя лекі і прэпараты, тэрапеўтычная і хірургічная апаратура, найлепшыя інструменты — усё гэта прадастаўлена ў распараджэнне беларускіх медыкаў. Самымі дакладнымі і даснальнымі апаратамі аснашчаны бальніцы і паліклінікі Мінска і абласных цэнтраў, малых гарадоў і далёкіх вёсак. Навейшым гаматэрапеўтычным апаратам для промневага лячэння карыстаецца і загадчык анкахірургічнага аддзялення першай клінічнай бальніцы Мінска Ф. Наркевіч, якога вы бачыце на нашым здымку.

Фота М. АМЕЛЬЧАШКІ.

**ДРУГІ АГРЭГАТ
ЛУКОМЛЬСКАЙ ДРЭС**
На Лукомльскай ДРЭС пачаўся мантаж другога котлаагрэгата. Вышыня котла, разлічанага на выпрацоўку 950 тон пары ў гадзіну, 34 метры, а вага яго—3,5 тысячы тон. На будоўлю паступіў ужо трэці котлаагрэгат. Хутка пачнецца зборка яго блокаў.

**НАВУКОВАЯ
КАНФЕРЭНЦЫЯ
САЦЫЯЛАГАУ**

У Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі ў Горках адбылася рэспубліканская навуковая канферэнцыя на тэму «Сацыяльныя змены ў вёсцы за гады Савецкай улады». У рабоце канферэнцыі прынялі ўдзел відныя вучоныя-сацыёлагі Масквы, Мінска, Кішынёва, Ульянаўска, Арла, Пензы і іншых гарадоў.

**ДА АПОШНЯГА
ПАТРОНА**

Супрацоўнікі Музея абароны Брэсцкай крэпасці-героя цёпла сустрэлі старога уральскага рабочага Пракофія Гілева. Ён прыехаў з Чэлябінска, каб пакланіцца мясцінам, дзе па-геройску загінуў у 1941 годзе яго сын Канстанцін. Імя абаронцы цытавалі над Бугам Канстанціна Гілева стала вядома нядаўна. Пры раскопках у скляпеннях Белага палаца былі знойдзены астаткі загінуўшых савецкіх воінаў і медальён. На паперы, якая захавалася ў ім, удалося прачытаць прозвішча салдата і адрас яго бацькоў.

**ЯШЧЭ АДЦІ
КАМБІНАТ**

Домабудуўнічы камбінат створан нядаўна ў

Светлагорску. Ён будзе ўзводзіць буйнапанельныя дамы ў гэтым горадзе і ў Рэчыцы. У першы год запланавана здаць у эксплуатацыю 55 тысяч квадратных метраў жылля, а ў далейшым магутнасць прадпрыемства ўзрасце. Цяпер камбінат пачаў мантаж двух 119-кватэрных дамоў і закладку фундамента яшчэ пад адзін будынак.

**ВЯСКОВЫЯ
НАВАСЕЛЛІ**

Непазнавальна змянілася за апошнія гады вёска Геранёны Іўеўскага раёна. Тут пабудаваны тыпавая сярэдняя школа, калгасная кантора. Наваселлі адзвяткавалі многія калгаснікі. Вядзецца будаўніцтва палаца культуры, шасці жылых дамоў з усімі камунальнымі зручнасцямі.

**САБРАНЫ ПЕРШЫ
УРАДЖАЙ**

На Мінскай гародніннай фабрыцы пачаўся збор новага ўраджая збор коў. Першыя дзесяткі кілаграмаў іх адпраўлены ў сталовыя і рэстараны беларускай сталіцы. Пастаўлена ў гандлёвую сетку горада звыш 25 тон зялёнай цыбулі і дзве тоны пяршкі. Хутка колькасць зялёных дароў значна павялічыцца.

РУДЗЕНСКІЯ ЦАЦКІ

Умельмі рукамі рабочых Рудзенскага прамысловага камбіната ствараюцца прыгожыя яркія цацкі — казачныя Золушкі і Беласнежкі, дзяды-марозы і каты ў ботах, пеліканы і зайчаняты. Прадукцыя цэха адпраўляецца ў самыя аддаленыя куткі нашай краіны. Пры-

На Гродзенскім капралактамавым заводзе рыхтуецца да пуску цэх сульфату амонію. **НА ЗДЫМКУ:** агульны выгляд цэха.

Фота А. ПЕРАХОДА.

вычным робіцца для ўпакоўшчыкаў камбіната і такі адрас: Масква, «Знешгандальэкспарт». У пачатку года ў Рудзенску атрыманы чарговы заказ—зрэбіць цацкі для дзяцей Манголіі і Чэхаславакіі.

РАЯЦЦА МАДЭЛЬЕРЫ

У горадзе Калініне скончылася ўсесаюзная нарада аб модах 1971 года. На ёй прысутнічалі і прадстаўнікі беларускіх швейнікаў. Зараз у довад-тэхнічнай лабараторыі «Белбыттэхпраекта» яны пачынаюць распрацоўку калекцыі адзення 1971 года, прызначанай для швейных атэльэ нашай рэспублікі.

МУЗЕЙ У КАЛГАСЕ

Два гады назад у вёсцы Вялікае Вобрына Карэліцкага раёна быў створаны калгасны музей рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы. Цяпер у ім сотні экспанатаў, якія расказваюць пра мінулае вёскі. Заканчваецца напісанне летапісу калгаса, аформлены шматлікія стэнды пра яго лепшых людзей. Сельскія краязнаўчыя музеі створаны таксама ў калгасе «Зара», у Ярэміцкай і Карэліцкай сярэдніх школах.

Магілёве адкрыўся першы тралейбусны маршрут «Пасёлак імя Куйбышава — вакзал». **НА ЗДЫМКУ:** тралейбусы на Першамайскай вуліцы.

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

Нядаўна ў Мінску пачаў працаваць буйнейшы ў рэспубліцы Дом мэблі. Агульная плошча гандлёвай залы новага магазіна звыш 5 000 квадратных метраў. Больш за 30 мэблевых прадпрыемстваў будуць пастаўляць сюды для продажу сваю прадукцыю. **НА ЗДЫМКУ:** агульны выгляд Дома мэблі.

Фота І. ЗМІТРОВІЧА.

ДАГАВОР РАБОЧИХ І АДМІНІСТРАЦЫ

Мінулым летам мне давялося сустрэцца з групай спецыялістаў з Канады. Аднойчы, калі госці былі на Мінскім трактарным заводзе, пра які многа чулі раней, адзін з іх звярнуў увагу на тэкст калектыўнага дагавору, вывешаны ля ўваходу ў прафсаюзны камітэт. Памятаю, ён спытаў тады: «Што такое калектыўны дагавор?» Я адказала, што гэта дагавор, які заключаецца паміж адміністрацыяй і калектывам рабочых і служачых.

— А навошта? — выказаў здзіўленне субяседнік. — Дзяржава ў вас народная, заводы належаць народу... Навошта ж дагаворвацца самім з сабой?

Нядаўна я была ў прафсаюзным камітэце Мінскага радыёзавода, дзе працуе ўжо камісія па правярцы выканання леташняга дагавору. Успомнілася размова з тым земляком. Я расказала пра яе старшынні прафкома завода Юрыю Градаву.

— З такім пытаннем мне

ПРАЗ КАРПАТЫ, АЛЬПЫ, АПЕНІНЫ

Некалькі гадоў назад да Савецкага ўрада звярнулася італьянскае нафтагазавае аб'яднанне «ЭНІ». Потым былі сустрэчы спецыялістаў, гандлёвых і дзелавых прадстаўнікоў. Да стварэння транс'еўрапейскай магістралі прыроднага газу з СССР праявілі цікавасць Чэхаславакія, Аўстрыя і Францыя.

У 1969 годзе адбыліся важныя дзелавыя сустрэчы з прадстаўнікамі Італіі і Францыі. Ідэя стварэння транс'еўрапейскага газаводу пачала ўвасабляцца ў праектах пагадненняў паміж бакамі. І вось 10 снежня ў Рыме, у палацы «ЭНІ», было падпісана пагадненне, якому па свайму значэнню суджана ўвайсці ў гісторыю сусветнага гандлю як адной з буйнейшых міжнародных здзелак.

Спецыяльнаму карэспандэнту АДН Аляксандру Тараданкіну расказвае аб гэтай здзелцы і перспектывах супрацоўніцтва намеснік міністра газавай прамысловасці СССР і прэзідэнт Міжнароднага газавога саюза Аляксей Сарокін, які ўдзельнічаў у перагаворах з савецкага боку і ў падпісанні пагаднення і кантракта.

— Што будзе ўяўляць сабой газавая магістраль?

— Пакуль даць дакладныя лічбы даволі цяжка. Але гэта будзе, безумоўна, самы буйны і найбольш магутны газавод у свеце. Працягласць яго перавысіць пяць тысяч кіламетраў. Згодна з папярэдняй дамоўленасцю, распрацоўваюць генеральную схему газаводу будучы савецкія і італьянскія праектныя арганізацыі.

Магутнасць? У закончаным выглядзе газавод зможа транспартаваць каля дзесяці мільярдаў кубаметраў газу ў год.

— Колькі газу будзе падавацца ў Італію?

— Па кантракту мы дадзім 109,6 мільярда кубаметраў. Але гэта за дваццаць гадоў, на якія ён падпісаны. А першы газ Італія павінна атрымаць у 1973 годзе — 1,2 мільярда кубаметраў, у 1974 — ужо 2,4 мільярда, у 1975 — 4 мільярды, а з 1976 і далей — па 6 мільярдаў кубаметраў штогод. Праўда, італьянскі бок выказвае пажаданне павялічыць штогадоваы пастаўкі да 10 мільярдаў. Гэта пытанне будзе таксама абмеркавана, як і пытанне прадаўжэння кантракта пасля сканчэння яго тэрміну.

— Якія савецкія месцанароджэнні прыроднага газу будуць выкарыстоўвацца для гэтай артэрыі?

— Газавыя акіяны Заходняй Сібіры і, перш за ўсё, вядомыя паўночнааоменскія — Мядзведжае, Ірэнгойскае і іншыя, разведаныя запасы якіх вылічваюцца дзесяткам трыльёнаў кубічных метраў. Газавод на тэрыторыі СССР забяспечыць палівам раёны, па якіх ён будзе праходзіць, — дыяметр жа і магутнасць яго вялікія.

— Што можна сказаць пра эканамічны бок справы?

— Гэта сума пытанняў, у вырашэнні іх удзельнічаюць СССР, Італія, Чэхаславакія і Аўстрыя, па тэрыторыі якіх будзе праходзіць магістраль. Дарэчы, сюды трэба аднесці і Францыю, якая праўляе вялікую цікавасць да

савецкага газу. Мы стаім зараз з ёй на парозе пагадненняў.

Савецкаму Саюзу Італія прадаставіла крэдыт. За кошт гэтага крэдыту нашы знешнегандлёвыя аб'яднанні закупяць у фірм, з якімі паліцаць выгадней і цікавей вёсці справу, трубы, абсталюванне, машыны, кабель і таму падобнае. Аплата крэдытамі за кошт паступлення ад паставак газу пачынаючы з 1973 года.

— Хто будзе будаваць, праводзіць работы на трасе?

— Кожная краіна на сваёй тэрыторыі. У сувязі з гэтым спатрэбіцца вялікая армія будаўнічых рабочых, механізатараў, спецыялістаў.

— А ці не лепш было б вёсці гэта сіламі будаўнічых трэстаў савецкага Міністэрства газавай прамысловасці? Хутчэй жа за іх наўрад ці пракадавае хто ў свеце такі магістраль.

— Так пытанне не ставілася, — сказаў Сарокін. — Не сумняваюся, аднак, што калі б у гэтым з'явілася неабходнасць, мы змаглі б пабудавач хутка і добра. Але вядома, што для нашых трэстаў, механізаваных калон непачаты край спраў дома, у сваёй краіне, і магістралі ім даводзіцца класці ў непамерна больш цяжкіх рэльефных і кліматычных умовах. Да таго ж адлегласці ў СССР, як вядома, вымяраюцца многімі тысячамі кіламетраў. Аднак італьянскі бок зёў ужо размову аб аказанні дапамогі па будаўніцтву ў Аўстрыі. Калі такая прапанова паступіць і ад нашых аўстрыйскіх калег, то, думаю, пытанне будзе вырашана станоўча.

Важную ролю будзе адыграваць добры дзелавы кантакт паміж усімі дзяржавамі, паміж спецыялістамі і фірмамі, якія прымуць удзел у будаўніцтве транс'еўрапейскай магістралі, так і ў час яе эксплуатацыі. Газавод адыграе станоўчую ролю ў далейшым умацаванні эканамічных і дружальных сувязей дзяржаў еўрапейскага контыента.

таксама даводзіцца сутыкацца пры сустрэчах з замежнікамі дэлегацыямі, — адзначаў, усміхнуўшыся, ён.

— І як вы адказваеце? — Інтэрэсы кіраўнікоў прадпрыемстваў і рабочых у нас сапраўды не разыходзяцца. Аднак паміж адміністрацыяй і калектывам могуць узнікнуць ускладненні. Напрыклад, імкнучыся даць больш прадукцыі, адміністрацыя можа не ўдзяляць дастаткова ўвагі ахове працы, клопатам аб добрых культурна-бытавых умовах для рабочых. Вось тут і патрэбна, каб адміністрацыя, а разам з тым і рабочыя, бралі на сябе пэўныя абавязальствы. Для гэтага яны штогод заключаюць калектывныя дагаворы...

Падрыхтоўка пачынаецца ў цэхах. Ствараюцца спецыяльныя камісіі, у склад якіх уваходзяць як прадстаўнікі прафсаюзнай арганізацыі, так і адміністрацыі. Пасля на цэхахых сходах рабочыя падводзяць вынікі

выканання ранейшых абавязальстваў і вызначаюць патрабаванні, якія прапануюць уключыць у праект новага дагавору. Канчаткова зацвярджаецца дагавор на заводскай прафсаюзнай канферэнцыі.

Якія ж бакі жыцця завода або прадпрыемства знаходзяць адлюстраванне ў дагаворы?

Гэта — выкананне планавых заданняў, паліпшэнне ўмоў працы і быту, арганізацыя адпачынку і іншыя. У калектывным дагаворы Мінскага радыёзавода, да прыкладу, больш чым 70 параграфу і каля двух дзесяткаў дадаткаў. У адных з іх бярэ на сябе абавязальствы адміністрацыя, у другіх — заводскі камітэт як прадстаўнік рабочых. Перыядычна на прафсаюзных канферэнцыях заўком і адміністрацыя дакладваюць, як выконваюцца пункты дагавору.

Зараз на заводзе створана камісія па правярцы выканання абавязальстваў

калектывнага дагавору на 1969 год. Юрый Уладзіміравіч пазнаёміў мяне з некалькімі яе вывадамі. Гадавы план па рэалізацыі прадукцыі, напрыклад, павінны былі выканаць да 25 снежня (так запісана ў дагаворы). Калектыв выканаў яго на два тыдні раней — да 12 снежня. Перавыканан план па прадукцыйнасці працы, зніжэнні сабекошту і павышэнні якасці прадукцыі.

— Прэтэнзій да нас адміністрацыя не мае, — адзначаў Юрый Уладзіміравіч.

— А як выкананы абавязальствы, што брала адміністрацыя?

— Добра. Належным чынам наладжана ахова працы і тэхніка бяспекі, заробкі растуць, паліпшаецца медыцынскае абслугоўванне. Што зрабіла адміністрацыя, скажам, для паліпшэння культурна-бытавога абслугоўвання калектыву? У дагаворы перад ёю была пастаўлена задача пачаць будаўніцтва 116 кватэр для рабочых і служа-

чых, заводскага спартыўнага комплексу з плавальным басейнам, новага палаца культуры. Усё гэта выканана. А на набіццё пуцёвак у санаторыі, дамы адпачынку, на турысцкія базы нават выдаткавана грошай удвая больш, чым было запланавана. Па бясплатных і льготных пуцёўках летас адпачылі дзве тысячы рабочых і служачых радыёзавода.

— Ну, а калі які-небудзь з бакоў парушыць дагавор?

— Пасля таго, як дагавор абмеркаваны і прыняты на агульным сходзе калектыву, ён набывае сілу афіцыйнага дакумента. Гэта азначае, што калі адміністрацыя не выканае патрабаванняў, якія бярэ на сябе, ці асобы, адказныя за тую ці іншую мерапрыемства, могуць атрымаць штраф, звольнены з пасады ці нават аддадзены пад суд.

— І ў вас былі такія выпадкі?

— Да суда справа не даходзіла, а спагнаны былі,

Вось, напрыклад, нядаўна кіраўніцтва аднаго цэха было назбаўлена прэміяльнай аплаты за тое, што своєчасова не падрыхтавала цэха да работы ў зімовых умовах.

— А калі вінавата за невыкананне дагавору прафсаюзнай арганізацыя?

— Практычна гэтага ніколі не бывае, — гаворыць Юрый Уладзіміравіч. — Чаму? Ды таму, што нам гэта нявыгадна. Калі мы не выканаем патрабаванняў адміністрацыі, значыць сарвём план. А раз так — кожны атрымае менш зароботнай платы і будзе назбаўлены прэміяльных. Менш сродкаў будзе накіравана ў фонд матэрыяльнага заахвочвання, а таксама ў фонд жыллёва-бытавога будаўніцтва. Інакш кажучы, менш будзе і прамых даходаў і ўскосных. Не выкананне плана — гэта прамая страта заводу, а значыць, дзяржаве і, нарэшце, самім рабочым.

В. НЯЎЗОРАВА.

ПРЫНЁМАНСКІ БОР

Цудоўны прынёманскі бор зімой. У насяржжанай цішыні, быццам прыбраныя нявесты, ціха стаяць заснежаныя сосны, звонка цінькаюць сніцы, наперабой стракочуць сарокі.

Мы з Мікалаем Смірноўым на «масквічы» едем на лес. Цёмныя махатыя елкі чаргуюцца са стройнымі соснамі і беластовымі бярозамі. І раптам невялікі ўчастак таполяў.

— Гэта ўчастак, дзе выпрабавалі гатункі, — заўважае Мікалай Іванавіч. — Тут 50 відаў таполі. Сабраны са ўсяго свету: з Башкірыі, Канады, Венгрыі... Вывучаем на прыжывальнасць. Госці на прынёманскай зямлі адчуваюць сябе выдатна.

Пасля ваіны М. Смірноў пачаў працаваць лесніком Роскага лясніцтва Ваўкавыскага лясгаса. Спраў было многа. У час акупацыі гітлераўцы па-драпежніцку знічалі лясы. Па ініцыятыве Смірнова пад Ваўкавыскам з'явіўся першы лесагадавальнік. Мікалай Іванавіч сам выбіраў гатункі, сам пачаў акуліроўку дэкаратыўных і фруктовых саджанцаў. Адначасова вучыўся заводчына — спачатку скончыў сярэднюю школу, потым тэхнікум. Хутка яго назначылі ўчастковым тэхнікам-лесаводам, затым памочнікам ляснічага. І вось ужо некалькі год ён — ляснічы.

Кожны год у смірноўскай гаспадарцы з'яўляюцца цікавыя навінкі. Незвычайны для гэтых мясцін таполевая гай — таксама вынік клопатлівай, шматгадовай працы селекцыянера.

Затым Мікалаем Іванавіч паказаў мне

алею лістоўніц. Уперамежку з лістоўніцамі, быццам спаборнічаючы, да неба цягнуцца маладыя сасонкі.

— Гэта было год пятнаццаць назад, — раскаваў Мікалай Іванавіч. — Неяк з Падмаскоўя прывезлі нам партыю саджанцаў лістоўніцы. Дрэўцы тоненькія, слабенькія. Думалі, што не варта садзіць іх — прападуць. А дрэва ж на рэдкасць моцнае, па трываласці не ўступае дубу. Яго жыўца — каштоўная сыравіна для лакафарбавай прамысловасці. І я задумаў выратаваць саджанцы. Абсадзіў імі гэтую дарогу, даглядаў. І вось, як бачыце, лістоўніца падужэла, шышкі поўныя.

Мікалай Смірноў і яго таварышы высадзілі тысячы гектараў лесу. І хоць гэтыя лясы яшчэ не даюць будаўнічай драўніны, але ўжо рэгулююць клімат і з'яўляюцца выдатным месцам адпачынку.

На дапамогу людзям прыйшла тэхніка: пасадачныя машыны, магутныя лесавозы, тралёвачныя трактары.

За дваццаць год Мікалай Смірноў вырасіў дзесяткі мільёнаў дрэў. Не раз быў ўдзельнікам выстаўкі ў Маскве. Узнагароджаны ордэнам Леніна.

У Роскае лясніцтва часта прыязджаюць за вопытам, за парадай работнікі суседніх лясгасаў, лесаводы з прыбалтыйскіх рэспублік, ГДР, Польшчы. Штогод у лясніцтве садзяць больш за сто гектараў лесу, у вобласці — каля васьмі тысяч.

А. КАСЕНКА.

дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга ўніверсітэта імя Ул. І. Леніна». Улічваючы вялікую ролю, якую адыграў універсітэт у развіцці эканомікі, навукі і культуры рэспублікі, у падрыхтоўцы і выхаванні высокакаваліфікаваных спецыялістаў для розных галін народнай гаспадаркі і культуры, і надаючы важнае значэнне ўніверсітэту як буйнаму навуковаму і навучальнаму цэнтру БССР, вырашана адзначыць яго пяцідзяся-

цігоддзе як вялікую і значна-мянальную падзею ў жыцці беларускага народа.

Намячаецца правесці навуковую канферэнцыю, прысвечаную юбілею, выдаць кнігу «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт за 50 год», выпусціць юбілейныя значкі і памятныя медалі.

Для далейшага развіцця Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і ўмацавання яго навукальнай і навукова-эксперыментальнай базы прызнана мэтазгодным ар-

ганізаваць у 1970 годзе на базе праблемных і навукова-даследчых лабараторый фізічнага профілю навукова-даследчых інстытут фізікі, а ў 1971—1975 гг. — навукова-даследчыя інстытуты матэматыкі, хіміі і біялогіі.

Вырашана пабудаваць новы інтэрнат для студэнтаў універсітэта на 1250 месц, жылы 108-кватэрны дом для прафесарска-выкладчыцкага саставу, інтэрнат гасцінічнага тыпу для аспірантаў і маладых вучоных.

Стремлясь даць больше прадукцыі, адміністрацыя ў асобных выпадках можа не уделіць дастатковага ўважання ахове труда, зобавязаным да культуры-бытавых умоваў. Стрэмлясь даць больше прадукцыі, адміністрацыя ў асобных выпадках можа не уделіць дастатковага ўважання ахове труда, зобавязаным да культуры-бытавых умоваў.

Разлічаныя жыццёвыя шляхі прывялі многіх нашых соотечественников на чужбину. Часть из них до 1917 года покинула Родину в поисках лучшей доли и заработка, часть эмигрировала во время революции и в период гражданской войны. В годы второй мировой войны нацисты вывезли в Германию на принудительные работы огромное количество людей. Большинство из них после войны вернулось на Родину, но не все. О судьбах русской эмиграции

за рубежом, об изменениях в психологии этих людей рассказывается в статье «ЮМАНІТЭ» АБ РУСКАЙ ЭМІГРАЦЫІ» [4 стр.].

Студыя «Беларусьфільм» выпусціла на экраны новыя чужыныя мастацкія фільмы «Я, Франціск Скорнін». Это первый фильм, посвященный жизни и деятельности человека, который явился родоначальником восточнославянской печати. Первопечатник, переводчик, ученый, человек энциклопедических знаний, Франціск Скорнін был типичным представителем эпохи Возрождения. В 1517 году в Праге вышла его первая книга, запечатанная на белорусском языке. Постановочная группа во главе с режиссером Б. Степановым провела большую работу по изучению исторических источников XVI столетия («Я, Франціск СКАРЫНА», 6 стр.).

ЗАЛАТЫ ЮБІЛЕЙ УНІВЕРСІТЭТА

Для тех, кто не читает по-белорусски

Передовая статья «ЗДАРОУЕ І ЗАКОН» рассказывает о том, какими заботами окружено здоровье человека в нашей стране. Система здравоохранения в СССР — одно из величайших завоеваний социализма. Впервые за всю историю человечества наше государство приняло на себя ответственность за здоровье своих граждан, обеспечив бесплатную меди-

цинскую помощь всему населению страны. Заботясь о дальнейшем развитии дела здравоохранения, государство из года в год увеличивает ассигнования на строительство больниц, поликлиник, санаториев, домов отдыха и других медицинских и профилактических учреждений. В конце 1969 года седьмая сессия Верховного Совета СССР утвердила «Основы законодательства Союза ССР и союзных республик об охране здоровья», где определены важнейшие принципы и задачи здравоохранения в нашей стране.

В 1969 году проходили важные деловые встречи советских представителей с представителями Италии и Франции по вопросу строительства трансевропейского газопровода СССР—Италия. 10 декабря в Риме состоялось подписание советско-итальянского соглашения, котрому по своему значению суж-

дено войти в историю мировой торговли как одной из крупнейших международных сделок. Заинтересована в получении советского газа и Франция. Статья «ПРАЗ КАРПАТЫ, АЛЬПЫ, АПЕНІНЫ» [2 стр.] рассказывает о перспективах строительства и использования крупнейшего в Европе газопровода, который полностью обеспечит топливом те районы Чехословакии, Австрии, Италии и Франции, по которым он будет проходить.

Многих зарубежных гостей, приезжающих в СССР, интересует вопрос о коллективных договорах, которые заключаются между администрацией и рабочими и служащими на заводах и предприятиях в нашей стране. Известно, что в основном интересы руководителей предприятий и рабочих не расходятся, но иногда между администрацией и коллективом могут возникнуть ослож-

«ЮМАНІТЭ» АБ РУСКАЙ ЭМІГРАЦЫІ

Мужыкі Врангеля

Якія ж прычыны распаду і страты ўплыву палітычнай эміграцыі? Зразумела, мы маем на ўвазе, што свет развіваецца, а час няспынна рухаецца ўперад. Гэта мы ведаем. Ну, а яшчэ?

Канстанцін Нікітаў, з якім я размаўляў у Маскве, з'яўляецца віцэ-прэзідэнтам арганізацыі, назва якой гаворыць аб яе мэце: «Камітэт за вяртанне на Радзіму», які пазней быў перайменаваны ў «Камітэт па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом».

Слова «эмігрант» заменена на «суайчыннік за рубяжом». Гэта слоўнае адценне ўказвае на тую глыбокія змены, якія адбыліся ў адносінах савецкіх людзей да эмігрантаў.

Мой суб'ект растлумачыў, што з яго пункту гледжання многія злоўжываюць распаўсюджаннем паняцця «палітычны» на ўсю эміграцыю.

— Возьмем, напрыклад, — кажа ён мне, — тых, хто выехаў пасля рэвалюцыі і грамадзянскай вайны. Не ўсе яны былі палітычнымі эмігрантамі. Каб сфарміраваць дадатковыя дывізіі, генерал Врангель мабілізаваў у сваю армію тысячы і тысячы мужыкоў. Гэтыя сяляне нічога не разумелі ў палітыцы. Пасля разгрому Врангеля яны выехалі за мяжу, таму што тады цэлыя батальёны адпраўлялі на Захад, не лічачыся з іх думкай.

Такім чынам, можна сказаць, што большая частка белай арміі, якая аказалася раскіданай па ўсім свеце, не адносілася да катэгорыі палітычнай эміграцыі. Хутчэй за ўсё гэтых людзей можна назваць эмігрантамі паняволі.

Зусім па-іншаму ставіцца пытанне, калі справа датычыць кадэтаў, меншавікоў, дваран, прадстаўнікоў буйной буржуазіі, якія сапраўды з'яўляюцца палітычнай эміграцыяй. Але і тут нельга яе змешваць з ісьменнікамі, артыстамі, мастакамі, якія, не будучы ворагамі Савецкай улады, не зразумелі сапраўднага сэнсу рэвалюцыі і, спалохаўшыся грамадзянскай вайны, пакінулі сваю Радзіму.

Аднак больш асцярожна трэба падыходзіць да тых асоб, якія эмігрыравалі пасля другой сусветнай вайны.

У час вайны ў Германіі знаходзіліся ад аднаго да двух мільёнаў вязняў. Акрамя таго,

Не так даўно ў газеце «Юманітэ» была змешчана серыя артыкулаў французскага п'сьменніка Алена Герэна «Пятая калона ў эміграцыі». Гэта своеасаблівая анкета, у якой аўтар спрабуе высветліць некаторыя пытанні, што датычаць рускай, венгерскай, польскай палітычнай эміграцыі і становішча яе за рубяжом. А. Герэн сустракаўся з былымі эмігрантамі, спрабуючы зразумець, што прымусіла гэтых людзей, у мінулым непрымірымых праціўнікаў сацыялістычнага ладу, адмовіцца ад сваіх поглядаў, спыніць палітычную дзейнасць, накіраваўшую супраць сваёй краіны, і вярнуцца на Радзіму.

Высвятляючы прычыны разлажэння і значнай страты ўплыву палітычнай эміграцыі, аўтар паказвае на канкрэтныя прыклады псіхалагічна звалюючы гэтых людзей. Прапануем увазе чытачоў адзін з артыкулаў Алена Герэна, у якім разглядаюцца праблемы рускай эміграцыі.

былі такія, якіх прымусова прыгнали на работу ў Германію. Большасць гэтых людзей цяпер вярнуліся, але не ўсе. Амерыканскія і англійскія акупацыйныя ўлады ў Германіі і Аўстрыі пасля вайны рабілі ўсё, каб адгаварыць іх і перашкодзіць вярнуцца на Радзіму. Некаторыя падаліся на гэтую прапаганду. Іншыя проста завялі там сем'і. Ці можна іх назваць палітычнай эміграцыяй? Не, для нас гэта хутчэй за ўсё «перамешчаныя асобы».

Ёсць асобы, якія супрацоўнічалі з нацыстамі і ўцяклі з Савецкага Саюза, баючыся пакарэння. На нашу думку, гэта таксама не палітычныя эмігранты, а ў асноўным ваенныя злчынцы. Нам адмаўляюць у іх выдачы, спасылаючыся на тое, што яны «палітычныя». Гэта не што іншае, як пустыя адгаворкі.

Калі мы гаворым аб палітычнай эміграцыі, неабходна ведаць, аб чым мы гаворым. А ці задумваліся вы, чаму савецкі матрос, які збег са свайго карабля ў адным з портаў, робіцца тут жа «палітычным беганцам», тады як амерыканскі матрос, які зрабіў тое ж самае ў тым жа порце, будзе называцца дэзерцірам ці чалавекам, які пераваў свой кантракт? Вы бачыце самі, што ў параўнанні з 240 мільёнамі савецкіх людзей палітычная эміграцыя складае нікчэмную частку.

Гэта тэма, відаць, захапіла Канстанціна Нікітава.

Ён гаворыць з усмешкай і нават з задавальненнем чалавека, які імкнецца пераканаць вас, што праўда на яго баку.

— Вернемся, — гаворыць ён мне, — да белай эміграцыі эпохі рэвалюцыі і грамадзянскай вайны. Большасць гэтых людзей адмовілася дзейнічаць супраць Савецкага Саюза. У першую чаргу таму, што яны зразумелі беспадстаўнасць сваіх надзей на змяненне ладу, але і таму таксама, што ўсвадомілі: СССР — гэта для іх Радзіма. Такая псіхалагічная звалююцца пачалася ў канцы

20-х — пачатку 30-х гадоў. Асабліва вялікі ўплыў на гэту звалююцца аказала другая сусветная вайна.

Нягледзячы на паасобныя выключэнні, белая эміграцыя ў сваёй большасці не падтрымала Гітлера, і ён не змог стварыць намечаную колькасць дывізіяў з рускіх эмігрантаў, якія ён разлічваў накіраваць супраць Расіі. Гэтыя людзі бачылі, што бальшавікі, змагаючыся супраць Германіі, абаранялі Расію. Вельмі шкада, што мала гавораць аб эмігрантах, якія прынялі ўдзел у руху Супраціўлення ў многіх краінах, а такіх было многа.

Возьмем, напрыклад, Георгія Шыбанова, былога марскога афіцэра царскай арміі. Ён эмігрыраваў у Францыю і, апынуўшыся без сродкаў да існавання, вымушаны быў працаваць на заводах Рэно ў Парыжы. У час падзей у Іспаніі ён уступае ў інтэрнацыянальную брыгаду. Затым прымае актыўны ўдзел у французскім руху Супраціўлення. Быў некалькі разоў узагароджаны. І гэта не адзіны прыклад. Мне не хочацца перабольшваць, але факты застаюцца фактамі.

Прывяду вам больш цікавы прыклад, калі можна так сказаць. Ці ведаеце вы, што генерал Дзянікін адмовіўся ад прапановы нацыстаў супрацоўнічаць з імі, і, разлазаныя, яны пасадзілі яго пад хатні арышт у Парыжы?

Калі вайна скончылася, былі расследаваны справы асобных эмігрантаў, якія, не зрабіўшы злчынства, усё ж супрацоўнічалі з немцамі.

Праз дзесяць год пасля амністыі для белых эмігрантаў, абнародаванай у 1945 годзе, была аб'яўлена ў 1955 годзе другая амністыя. Напрыклад, для былых салдат уласаўскай арміі. Мы зноў выдалі савецкія пашпарты вялікай колькасці гэтых людзей. Так мы праводзілі палітыку адчыненьня дзярэй. Гэтыя мерапрыемствы аказалі станоучы ўплыў на эміграцыю, і тады ж мы замянілі ў назве нашай арганізацыі тэрмін «эмігрант» на

слова «суайчыннік». І суайчыннік значыць тут: той, хто нарадзіўся на нашай зямлі.

Дзмітрый, стары эмігрант

На наступны дзень пасля доўгай размозы, якая адбылася напярэдадні, Канстанцін Нікітаў пазнаёміў мяне з Дзмітрыем Іванавічам Мейснерам.

Гэта чалавек невялікага росту, вельмі рухавы і ветлівы. Хутка пасля пачатку грамадзянскай вайны ён пакінуў Савецкі Саюз. Тады яму было не больш за дваццаць год. Сын царскага афіцэра, ён паспеў ужо да гэтага часу ваяваць у арміі Дзянікіна, а затым у Врангеля. Змагаўся супраць бальшавікоў у Крыме. Знаходзячыся ў Празе перад другой сусветнай вайной, ён прымае актыўны ўдзел у палітычнай дзейнасці, стаўшы сакратаром арганізацыі, у якую ўваходзілі розныя мясцовыя таварыствы белай эміграцыі.

Пасля вайны ён многае зразумеў і напісаў кнігу «Споведзь старога эмігранта».

Савецкае выдавецтва апублікавала гэтую працу ў 1963 годзе, у той час, калі яе аўтар яшчэ знаходзіўся за рубяжом.

Вось ужо тры гады, гаворыць ён, як я, нарэшце, вярнуўся на Радзіму. Зразумела, я ўжо даволі стары цяпер, але лепш пазней, чым ніколі. Прычыны майго рашэння? Гэта занадта складана, але я спрабую сказаць аб іх каротка. Спачатку, пасля рэвалюцыі, мы былі перакананы, што савецкі ўрад здольны прысеці Расію толькі да поўнага заняпаду. Для нас пяцігадовыя планы былі фантазіяй. Але перад вайной мы павінны былі прызначыць: сітуацыя змянілася. Імкненне рабочых і сялян да ведаў, уяўляеце сабе, — гэта нас вельмі ўразіла. А ў час вайны мы зразумелі, што памыліліся ў галоўным. Стойкасць народа, які змагаўся супраць Германіі, паказала нам, што Савецкая ўлада не была ўладай антынароднай, як мы думалі.

Калі мы развіталіся, Дзмітрый Мейснер падарыў мне сваю кнігу. Эпіграфам да гэтай кнігі ўзяты словы Тургенева: Расія можа жыць без кожнага з нас, але ні адзін з нас не можа жыць без Расіі.

Мароз вясець колецца,
Ахвоны да забай,
Бо на Паўночным полюсе
Ён доўга сумаваў.
Калючы вецер з прывістам
З'язджае ў санках з хмар
І сонечнымі вырэкамі
Шпурляецца у таар.
Паче галічарах лясных,
Каб ежкі не калодзія,
Мароз ахутаў іх.

М. АЛТУХОУ.

Фотаэцюд А. ЛАРЫНА.

«Я БАЧУ СВЕТ»

Гападарамі выставаўных залаў Акадэміі мастацтваў СССР сталі юныя мастакі кантынента. Тут разгорнута вялікая выстаўка лепшых работ удзельнікаў Міжнароднага конкурсу дзіцячага малюнка «Я бачу свет», прысвечанага 100-годдзю з дня нараджэння Ул. І. Леніна.

Конкурс «Я бачу свет» быў аб'яўлены ЦК ВЛКСМ, Саюзам савецкіх таварыстваў дружбы і культурнай сувязі з зарубажнымі краінамі і «Піонерскай правдой» і прыцягнуў да ўдзелу юных мастакоў 55 краін свету. Яны прыслалі больш як 120 тысяч малюнкаў, 1 500 лепшых з іх адабраны для экспазіцыі выстаўкі.

Л. ШИНКАРЕВ

ГЛУБОКИЙ СЛЕД

СЛУШАЙТЕ, изюбрь поднимется в гору, чтобы видеть на снегу свои следы... Егерь терпеливо убеждал нас, что по снежным вмятинам к зверю не подойти: только звуком трубы, подражая быку-сопернику, можно заставить рогаца выйти из тихого леса. Он оставит сво-

их оленух под деревьями рыть копытами снег, а сам пойдет навстречу опасности. И тогда, притаившись, мы близко увидим тонконогую красавицу с пышными ветвями над узкой глазастой мордой и услышим, как дрожит в морозном воздухе его протяжный встревоженный зов. Мы верили егерю. Туго подпоясанный, с тяжелым патронташем, он принадлежал на одно колено, подносил к губам кривую березовую тру-

бу, нацеливался в небо и казался артистом, который зубами держится за снаряд под куполом цирка.

Ни у меня, ни у академика Петрусевича не было такой прекрасной трубы: мы резали сухие стебли борщевика, похожие на бамбучины, но как ни пытались дудеть, получался не рев, а какой-то мышинный писк.

— Крадитесь за мной, — вздохнул егерь. — Когда затрублю, не шевелитесь, чтобы не вспугнуть зверя.

Егерь исчез в густых зеленых сосенках, а нам оставалось продвигаться за ним вослед, к темному старому лесу. Мой спутник был огорчен, что не сумел извлечь из стебля достойный звук, и теперь молча шагал, сунув руки в карманы демисезонного пальто.

— Много в Сибири медведей? — шепчет он, услышав поблизости хруст ветвей.

— Не сосчитать... А в Польше?

— Семнадцать...

Наконец мы остановились перевести дыхание. Академик Петрусевич прислонился к стволу березы, вытер беретом мокрые впалые щеки. Голова его бела, будто запорошена снегом, который уже не тает. Дивлюсь ему: седьмой десяток, а так подвижно и бодро странствует.

— Мой дед по матери был народовольцем, его сослали в Сибирь. Отец был революционером марксистом и тоже прошел этой дорогой...

Он откинул назад руки и сценил их по другую сторону ствола.

Наверное, не зря говорят, что журналист всегда при исполнении служебных обязанностей. Но сейчас не хотелось ни о чем спрашивать, а только задраить голову и смотреть, как в голых березовых ветвях лохматятся облака. Ни шума из лесу, ни ве-

терка. «Нам повезло, — подумал я вслух, — обычно здесь гуляют метели».

Петрусевич сощурил глаза:

— Мой дед говорил про погоду: лучше такая, чем никакая.

Тогда я ничего еще не слышал про его славного деда Яна Иодко-Наркевича, выходца из древней дворянской семьи. Лишь недавно я узнал обстоятельства его удивительной жизни.

Иодко-Наркевич окончил университет по строительной специальности. Перед ним открывалась карьера образованного польского аристократа. Но молодой пан повел себя неожиданным образом: поместье раздал крестьянам, женился на бесприданной девушке Елене, племяннице Ярослава Домбровского, будущего генерала Парижской Коммуны. Можно понять негодование его пятерых братьев, весьма знатных вельмож!

«Я, ФРАНЦЫСК СКАРЫНА»

«Птушкі, што лятаюць па паветры, ведаюць гнёзды свае, рыбы, што плаваюць па моры і ў рэках, чуюць віры свае, пчолы і ім падобныя ляцяць да вулляў сваіх,—гэтак жа і людзі, дзе нарадзіліся і ўскормлены, да таго месца вялікую ласку маюць», — пісаў больш як чатыры з паловай стагоддзі назад Францыск Скарына, сын купца Лукі са слаўнага горада Полацка.

Першадрукар, перакладчык, вучоны, чалавек энцыклапедычных ведаў, Францыск Скарына быў тыпозым прадстаўніком эпохі Адраджэння, якая, паводле слоў Энгельса, «патрабавала тытанаў і нараджала тытанаў». Рэказу аб жыцці беларускага першадрукара прысвечаны новы калярозы фільм вытворчасці студыі «Беларусьфільм» — «Я, Францыск Скарына» (сцэнарый М. Садковіча, рэжысёр Б. Сцяпанан, аператар В. Нікалаеў, мастак Ул. Дзяменцеў, кампазітар Ул. Чараднічанка).

Рэжысёр Б. Сцяпанан, вядомы сваімі фільмамі «Апошні хлеб» і «Альпійская балада», так гаворыць аб рабоце над карцінай: «Імя Скарыны — святое для нацыянальнай культуры. Мы вельмі дакладна вывучалі гістарычныя крыніцы. Гэта першы беларускі фільм, які звяртаецца да такой глыбокай гісторыі — пачатку XVI стагоддзя. На студыі доўга збіралі неабходны рэжыжы, рабілі касцюмы ў стылі эпохі. Мы імкнуліся быць як мага бліжэй да гістарычнага матэрыялу».

...Кракаўскі ўніверсітэт. Тут пачынаецца дзеянне фільма. Малады сцэнарыст Францыск (артыст Алег Янкоўскі) вучыцца на факультэце «сямі свабодных мастацтваў». У аўдыторыях яшчэ чуваць спрэчкі пра тое, ці моцна душы сьвятых бачыць на небе бога ці гэта даступна толькі анёлам. Але разам з тым Скарына слухае лекцыю выдатнага вучонага свайго часу — Яна Глагоўскага (артыст Ян Гранцін), сустрэкаецца з Капернікам. Чаргуюцца сцэны з жыцця сцэнарыста. Часам дыспуты ў Ягелонскім ўніверсітэце канчэюцца сапраўднымі бойкамі, як той, калі Скарына выступіў супраць самога Рэйхенберга (артыст М. Грыцэнка). Немец-выкладчык рыцар фон Рэйхенберг імкнецца перацягнуць на свой бок таленавітага славяніна, зрабіць яго паслухмяным выканаўцам волі каталіцкай царквы. Але Скарына застаецца верным ідэалам гуманізма.

Дэпытлівы розум Скарыны

імкнецца зразумець з'явы прыроды. У фільме паказана сцэна сонечнага зацьмення. Юнак адначасова бачыць на небе і Сонца і Месяц. Гэта той сімвалічны знак, які потым узнікне ў яго друкаваных кнігах.

Гартаюцца старонкі з жыцця беларускага мысліцеля. Падуанскі ўніверсітэт. На сценах гэтага ўніверсітэта і сёння сярод партрэтаў лепшых яго выпускнікоў ёсць партрэт Францыска Скарыны. У тыя часы ўніверсітэт меў раскошны батанічны сад, студэнты вывучалі біялогію, разводзілі лекавыя расліны. Потым веды, набытыя тут, Скарына скарыстае ў сваіх кнігах. У прадмове да «Прытчы Саламона» ён напіша, што чытач знойдзе ў кнізе «развагі аб прыродзе дрэў і раслін, аб прыродзе звяроў, гадаў і рыб...»

1517 год — год выдання ў Празе першай кнігі Францыска Скарыны, надрукаванай на тагачаснай беларускай мове. Таму цэнтральнай у фільме стала сцэна друкавання Скарынай першай кнігі. Старадаўні драўляны станок, першыя адбіткі, засяроджаныя твары сяброў. Радасць і хваляванне ў іх вачах. У гэтай сцэне артыст А. Янкоўскі імкнецца перадаць аднаасць свайго героя справе цэлага жыцця, яго жаданне даць асвету простаму чалавеку.

Паколькі кнігі Скарыны друкуюцца без благаслаўлення царквы, гэта выклікае яе незадаволенасць. У фільме паказана вяржасць прадстаўнікоў дамініканскага ордэна да дзейнасці першадрукара, праследаванне яго. Гэта зразумела, бо Скарына прызнаваў адзінае багацце — «чыніць добрыя справы і ў іх багаціцца».

Некалькі разоў на працягу фільма, быццам адбываючы час, з'яўляецца на экране старадаўні гадзіннік. Маўкліва рухаюцца драўляныя фігуркі — дзева Марыя, манах, смерць з касой. Нарэшце — чалавек з кнігай у руках. Гэта фігура як бы сімвалізуе задуму аўтара фільма — паказаць дзейнасць першадрукара, асветніка, мысліцеля.

Фільм «Я, Францыск Скарына» мовай кіно расказвае аб жыцці і дзейнасці чалавека, які з'явіўся пачынальнікам усходнеславянскага друку. Ён знаёміць гледачоў з «вучоным мужам у лекарскіх навуках, доктарам Францыскам, Скарыніным сынам са слаўнага горада Полацка».

В. КАЛЯДЗІЧ.

СА СКАРБНІЦЫ БЕЛАРУСКАГА МАСТАЦТВА

І. Давідовіч. «Францыск Скарына».

І. Давідовіч нарадзіўся ў 1911 годзе ў Бабруйску. У 1930 годзе скончыў Віцебскае мастацкае вучылішча. Працуе ў галіне жывапісу і графікі. Шырока вядомы яго карціны «Курлоўскі растрэл», «Маці», «Наша будучае сяло», «Вечны агонь», «Партрэт тынкоўшчыцы А. Н. Малінінай».

3 НОВАГА ЗБОРНІКА «КРУТАЯР»

Яшчэ планета не астыла,
Яшчэ агнём бурліць нутро,
У ліхаманцы рвуцца жылы
Вякамі скручаных вятроў.
Яшчэ пад намі узрываецца
Закутай цішыні

пухір:
Як зубы,
горы праразаюцца,
І лава спапяляе жвір...
Яшчэ б люляць зямлю
ў пялёнках
Людскіх турбот, людскіх
надзей...
А хтось гвалтоўна і шалёна
Ёй бомбу на плячо кладзе,
Трымай!

Трымай, хоць цела млее,
Нясі, пакуль бікфордаў
шнур—
Цяжкая памяць—
не датлее—
І выбухнуць мільёны бур!
І ўсё змяшаецца імгненна
У першародную жуду...
І я—
апошняе калена
Людскага племя—
не прыяду,

Каб зноў цябе красой
аздобіць,
З табой смяяцца, плакаць,
жыць...

...Зямля мая!
А можа хопіць
Ісці па вогненнай мяжы!..
Бушуй сабе
гарачым чэравам,
З глыбінь вяршыні ўзімай!
Ды помні пра дарогу
з чэравя
У светлы той,
і горкі май.

Не бяжы,
не ўцячэш ад сябе,
Памяць лодкай
ударыцца ў бераг...
Буду клікаць цябе—
да цябе,
Буду клікаць.
І буду верыць.
Буду
садам тваім па вясне,
Буду
ў полі сцяжынкай
забытай.

Васіль ЗУЁНАК

Перапёлка
на золку засне—
Прыбгай дажынаць сваё
жыта.

Буду
цёплаю муравой
На тваіх лугах-сенажацях,
Буду
ў Нёмана сіні сувой,
Як русалку, цябе
спавіваць я,

Буду
раніцай лёгкім дымком
Над страхой тваёй віцца
ў просінь,

Буду
ціхім дамавіком
Сны жаданыя ў хату
прыносіць.

Буду
днём і ноччу лунаць
Над усмешкай тваёй
і над песняй...

...Прадчуванняў
напята
струна.
Што забыта даўно—
уваскрэсні!

ЭСТРАДНАЯ ПРЭМ'ЕРА

З новай праграмай у канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі выступіў заслужаны артыст БССР Віктар Вуячыч у суправаджэнні вальна-інструментальнага

ансамбля «Тоніка». Ён выканаў песні савецкіх і беларускіх кампазітараў, многія з якіх упершыню прагучалі на эстрадзе. Сёлета Віктар Вуячыч і ансамбль «Тоніка» пазнаё-

мяць з новым рэпертуарам не толькі сваіх землякоў, але і жыхароў іншых рэспублік. Калектыў выязджае ў вялікае гастрольнае турнэ, якое працягнецца больш двух месяцаў. Беларускія артысты выступяць у гарадах Паволжа, Украіны і Малдавіі.

РОДНАЯ ПЕСНЯ Ў СЭРЦЫ ЖЫВЕ

...У лесе на вершлінах стройных соснаў дагараюць апошнія праменні заходзячага сонца. У полі пахне мятай, палыном — духмяным водарам роднай беларускай зямлі. Станіслава Гулевіч успамінаюцца родныя мясціны на Гомельшчыне, успамінаюцца маці, яе ласкавыя рукі і песні. Песні! Колькі яна іх ведала. Працяглыя і сумныя, гарэзлівыя і вясёлыя, яны былі вечнымі яе спадарожнікамі.

Любяць песні ў Рудні Сталбунскай, дзе нарадзілася Стася. І не толькі любяць, але і ўмеюць спяваць. Нездарма суседзі празвалі жыхароў гэтай вёскі «галасістымі». Сярод іх была і дзярка Варвара Гулевіч, маці Стасі.

Ішоў час, і разам з прыгожым голасам Варвары загучаў звонкі і чысты галасок яе дачкі. Стася спявала і дома, і ў полі, і на вачарынах. У калгасным клубе без яе не абыходзіўся ні адзін канцэрт мастацкай самадзейнасці. Вось адсюль, з гэтага клуба, яна і зрабіла свой першы крок у вялікае мастацтва. У 1950 годзе ў Гомелі на раённым аглядзе калгаснай самадзейнасці хор «галасістых» з Рудні Сталбунскай заняў першае месца. Яго салісты Стасі Гулевіч прапанаваў пераехаць у Гомель, каб займацца ў музычным вучылішчы.

Спачатку Стася не ведала нават асноў музычнай граматы. А яе настаўніца Марыя Сямёнаўна Гарбачэўская была строгай і патрабавальнай. Але з якой удзячнасцю ўспамінае Стася яе зараз!

Прайшлі гады. Станіслава Гулевіч паспяхова закончыла вучылішча і паступіла ў Беларускае дзяржаўнае кансерваторыю.

Яшчэ будучы студэнткай кансерваторыі, Станіслава Гулевіч вы-

ступіла на сцэне Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета: у операх беларускіх кампазітараў «Калючая ружа» Юрыя Семанькі і «Міхась Падгорны» Яўгена Цікоцкага, выконвае ролі Валі Борц у оперы савецкага кампазітара Мейтуса «Маладая гвардыя» і шынкаркі ў оперы рускага кампазітара Мусаргскага «Барыс Годуноў», Канчакоўны ў оперы Барадзіна «Князь Ігар» і княгіні ў оперы «Русалка» Даргамыжскага, Клітэменстры ў «Арэстэзі» Танеева і Вані ў оперы Глінкі «Іван Сусанін».

Калі Станіслава скончыла кансерваторыю, ёй прапанаваў застацца салісткай опернага тэатра. Але яе заўсёды захаляла камерная музыка, і яна аддала перавагу Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Хваляючай падзеяй у жыцці артысткі была паездка ў Маскву на шосты Сусветны фестываль моладзі і студэнтаў, дзе яна выконвала свае родныя, беларускія песні. Дадому Станіслава Гулевіч вярнулася лаўрэатам фестывалю.

Шматлікія канцэрты, цёплыя сустрэчы са слухачамі многіх гарадоў Савецкага Саюза, а таксама замежнымі прыносяць Станіславу Гулевіч вялікую радасць. Не забывае яна і сваё роднае сяло на ласкавай рэчцы Беседзь. Гэтак жа, як і ў дзяцінстве, сцеляцца дымком над калгаснымі хатамі, а Станіслава, акружаная аднавяскоўцамі, спявае беларускія песні.

К. АРЛОВА.

НА ЗДЫМКУ: спявае Станіслава ГУЛЕВІЧ.

В ПЕРВЫЙ день меня допрашивали два раза. Сначала со мной разговаривал обер-лейтенант. Я сообразил, что он командир роты. Он задавал общие вопросы: фамилия, имя, звание. Я на практике оценил, как хорошо знать немецкий язык. Пока офицер задавал вопрос переводчику и тот переводил, я мог обдумать ответ.

Потом меня отправили в штаб полка. Там со мной беседовал тоже обер-лейтенант. Вопросов было много: кто я такой, где и когда родился, кто родители, где учился... Затем расспросили о расположении части, где стоит рота разведки, попросили назвать фамилию командира полка, командиров батальонов, особенно интересовались номерами соседних полков.

Обо всех вопросах я был предупрежден чекистами, готовившими меня, — они хорошо знали свое дело, все предусмотрели, все обдумали.

— Расскажите маршрут вашей поездки от призывного участка до места расположения части.

Совхоз, в котором я якобы работал счетоводом, находился в Палкинском районе Ярославской области. Поэтому я ответил, что был призван Палкинским райвоенкоматом. Оттуда я поехал в Ярославль, а затем в Шую, в запасный полк. Я сочинил свой маршрут, стараясь запомнить, что я говорю, — этот разговор мог повториться.

— Где получили обмундирование?

— В городе Шуе Ивановской области впервые и второй раз — в Москве.

— Когда?

У меня мелькнула мысль, не нашли ли немцы при осмотре моего обмундирования каких-нибудь номеров или примет, говорящих о сроках изготовления.

— Месяц тому назад, а день точно не помню.

Мой уверенный ответ попал в точку — обер-лейтенант одобрительно сказал переводчику: «Он говорит правду».

Потом меня спросили: — Что думаете делать дальше?

Я твердо, убежденно ответил: — Буду сражаться за свободную демократическую Россию!

Обер-лейтенант написал на листовке-пропуске, найденной у меня: «Может быть полезным».

Сколько раз я вспоминал слова Якова Христофоровича Петерса о том, что одно из самых необходимых чекисту свойств — терпение.

Моей целью был штаб Власова, а меня отправили в Ченстоховский лагерь военнопленных. Приписка обер-лейтенанта на моем пропуске сыграла роль — меня поместили в небольшой барак, где кормили лучше, чем в других, и работу дали легкую — пришивать пуговицы и крючки к стиральному обмундированию и солдатскому белью.

За длинным столом сидело девять военнопленных. Работали молча, а если и говорили, то только о том, как нам повезло, — какая у нас по сравнению с другими сытая, спокойная жизнь. Никто не рассказывал о себе ничего: откуда родом, где и как попал в плен, что собирается делать дальше. Я понял, что все они, как и я, заявили о своей готовности сотрудничать с немцами и поэтому остерегались, как бы не сказать лишнего.

На третий день рядом со мной посадили на редкость разговорчивого человека. Как только немец, приведший его в нашу молчаливую компанию, ушел, новенький представился:

— Здорово, братцы!.. Да-

вай! Знакомьтесь... Коля... Журналист... Попал в плен по дурацки... Некоторые пишут по сводкам, а я полез на передовую. Вот и влип... Ничего, как говорят, победа будет за нами...

Все молчали. Журналист, не смущаясь, продолжал:

— Закурить не найдется? Никто ему не ответил.

— Нет и не надо. Обойдусь...

И обратил внимание на меня.

— Ты, дядя, как сюда попал?

Я процедил сквозь зубы:

— Как ты, так и я...

За каких-нибудь полчаса мы узнали всю биографию Коли. Фамилии известных журналистов и писателей так

Вечером мой сосед по нарам, укладывая спать, глазами показал на проходящего мимо Скворцова.

— К тебе эта сволота не подсыпалась? Берегись, это провокатор.

Глаза у моего собеседника были недобрые, говорил он с деланной злобой. Я понял — этот умнее и поэтому опаснее.

Через пять дней меня привезли в Бухгольц. Там меня допрашивали шесть раз. Но особенно запомнился допрос в Мальсдорфе. Допрашивали двое — немецкий майор и русский, хорошо говоривший по-немецки. Я узнал его имя и фамилию: Владимир Анисин.

— Листочка бумаги не найдется?

— Нет... А зачем вам?

— Рапорт хочу написать...

Посмотрел на меня тоскливым взглядом, переспросил:

— Нет бумаги? А может, есть? Жалко?

В этот день он больше не проронил ни одного слова, отказался от обеда.

Перед обедом подошел к моему соседу и спросил:

— Ты новенький? Так вот послушай... Меня зовут Николай, фамилия Максименко... Это все липа. По-настоящему я Григорий Иванович Коновалов, моя семья живет в Новосибирске...

Мой сосед недовольно произнес:

— А чего ты передо мной

— Зашел к брату, а он убит... Остался племянница Галя, ей восемнадцать... Живет впроголодь. А мать ее, она врач, недавно пропала. В общем, житуха невеселая... Я подканул.

— Война...

Он сменил тему.

— Ну что ж, бывает... Давайте о вас поговорим, Павел Михайлович... Хотите сотрудничать с Андреем Андреевичем Власовым? Неволять вас не хочу, но вам, как человеку, к которому я не знаю, почему хорошо отношусь, скажу: это лучший вариант в вашем положении...

— А что я у генерала Власова делать буду?

— Пока не знаю... В данный момент меня интересует ваше согласие или несогласие. Повторяю, вариант самый лучший...

— Допустим, я соглашусь. Что тогда?

— А если без допустим, просто согласитесь?

— Подумать можно?

— Можно... Минут пятнадцать... Не больше.

— А другие варианты есть?

— У меня нет... Остальное — ваше дело... Чего вы боитесь?

— Хорошо, согласен, — решительно сказал я и вспомнил Алексея Мальгина: «Ну как, Алексей, правильно действую?»

— Вот и прекрасно... Сейчас я вас оформлю... Подпишите заявление, вот эту справку... Вы не представляете, какой подарок вы сделали Андрею Андреевичу...

Вчера к нему какой-то начальник из СС приезжал. После Андрей Андреевич Вадиму Вячеславовичу Майкопскому рассказывал, что его, Власова, упрекают за то, что к нему русские плохо идут.

А на днях не то во Франции, не то в Голландии опять целый «остбатальон» восстал. Он, конечно, к Андрею Андреевичу прямого отношения не имеет, а все же неприятно — все-таки русские взбунтовались...

Анисин забрал мои документы и уехал, а меня снова отвели в барак.

В нем никого не было, только на нарах лежал мой сосед.

— Ну, — спросил он, — подписал контракт?

— Какой еще контракт? — спокойно ответил я.

— Тот же, что и я подписал... Сотрудничать с Власовым...

— С чего вы взяли?

— Все с того же... Анисин рассказал... Он же мой земляк, из Киева. Да вы не бойтесь, он мужик неплохой... И к вам расположен...

На следующее утро Анисин заехал за мной. Он долго ходил со мной по каким-то канцеляриям, я заполнил желтую карточку, на прощанье толстый немец брезгливо подал пухлую, потную руку, и мы вышли через железные ворота на улицу.

В августе 1943 года меня по рекомендации Анисина назначили инспектором организационного отдела «Русского комитета», председателем которого был Власов. Поселили вместе с другими сотрудниками комитета в первом этаже дома № 10 на Викторияштрассе. Во втором этаже жили Власов, Жиленков и Трухин.

В один из вечеров ко мне пришел Владимир Анисин. Захмелев, он разоткровенничался:

— Теперь я могу сказать, Павел Михайлович, мы долго к тебе присматривались... Если хочешь знать, тобой лично интересовался Вадим Вячеславович Майкопский.

— Я его не знаю, — ответил я.

— Узнаешь! Это гениальная личность! Все — Власов, Жиленков, Трухин в подметки ему не годятся.

Больше в этот вечер я о Майкопском ничего не узнал, но постепенно Анисин рассказал о нем многое.

(Продолжение следует).

и сыпались — Заславский, Ставский, Фадеев, Вишневский, — все были его друзьями. Особенно он хвастался дружбой с Ильей Эренбургом:

— Хороший мужик! Немцев ненавидит... Он прав, любить их не за что...

Сидевший напротив меня военнопленный громко произнес:

— Не выношу трепачей! И врунов...

Журналист нахально ответил:

— Прошу без намеков!

— Я не намекаю, — продолжал военнопленный, — никакой вы не журналист и не Коля. Зовут вас Георгием, фамилия Синицын, а работали вы не в «Комсомолке», а в театре осветителем...

«Коля» умолк. Больше он в мастерской не появлялся.

Меня перевели в Летцен, недалеко от Кенигсберга. Командант гауптман Петерсон, его помощник лейтенант Мальвилль хорошо говорили по-русски.

Они подробно расспросили меня обо всем, о чем говорили со мной на первых допросах, и я понял — мои документы тоже тут, меня проверяют. В тот же день мне выдали китель, темно-синие брюки, фуражку, шинель, сапоги — все советское, не новое, но вполне приличное, и отвели в барак.

Ко мне сразу подошел человек, назвавший себя Скворцовым. Он был весьма опытным, этот мелкий агент. Неопытный и очень нетерпеливый. Через пять минут он сказал мне, что в лагере народу немного, человек сто, но все христомароду, все сволочи. «Я бы их всех, сукиных сынов, повесил без суда и следствия. Все продались немцам. А я их ненавижу всеми фильтрами души». Он так и сказал «всеми фильтрами», имея, очевидно, в виду неизвестные ему «фибры».

Не дождавшись ответа на его «крик души», он спросил меня прямо, без всяких тонкостей и экивоков:

— А как ты к ним относишься?

— К кому? — спросил я.

— К немцам.

Я прочел ему краткую лекцию о пользе дружбы между русскими и немцами, напомнил о любви к немцам Петра Первого и Павла Первого. Я с удовольствием наблюдал, как скучнеет его сытая, наглая морда. Он понял: на мне ничего не заработаешь...

После допроса меня отправили в тюрьму и не вызывали дней десять. Потом привели к этому же майору. Он приказал Анисину: «Задавайте вопросы в разбивку».

Анисин вежливо сказал: «Извините, но мы должны еще раз допросить вас, господин Никандров. Вышло недоразумение — я случайно порвал и выкинул протокол вашего допроса». Я понял эту нехитрую игру — они еще раз проверяли меня.

Вслух я ответил: «Господи! С кем не бывает! Ради бога, я с удовольствием отвечу на все вопросы!» И попросил у Анисина воды.

Я на самом деле был доволен беседой с Анисиним — в тюрьме я узнал, что он, как правило, присутствует при допросах тех, кого немцы собираются передать Власову.

Я стал ближе к моей цели.

В конце допроса Анисин сказал:

— Я вас на днях вызову, вы мне нужны.

Откровенно говоря, я обрадовался, мне казалось: еще два-три дня — и моя судьба решится.

Меня отвели не в тюрьму, а в барак — сухой, теплый и даже чистый. Здоровенный детина показал мое место и кратко объяснил:

— За нарушение правил, за грязь даю по морде. Учти и не балуйся...

Я встретил этого парня еще раз в марте 1945 года. Он оказался шофером из Туапсе Владимиром Басовым. Как он обрадовался, узнав, что я не изменил!

— Помнишь нашу встречу в Мальсдорфе, — сказал он. — Я был вполне готов, чтобы ухлопать тебя. Думал, еще одна сволота...

...В барак нас было много, человек десять. Кормили хорошо, давали махорку. Состав «жилцов» все время менялся. Нетрудно было догадаться, что сюда временно поселяли людей, прошедших все проверки и ожидающих «назначения».

Прошло пять дней, а меня не вызывали. Кроме меня тут томился еще один странный человек — Николай Максименко, так он назвался. Он ни с кем не разговаривал, отвечал только на вопросы, да и то неохотно.

Днем лежать на нарах воспрещалось, но он, не обращая внимания на охрану и на Басова, все дни валялся.

В конце недели он сам подошел ко мне, спросил:

исповедуешься?.. Я не поп...

— Можешь это рассказать начальству... Пачку махорки дадут...

— Дурак ты, дурак и сволочь... Не мешай спать... Максименко-Коновалов засмеялся.

— Сам ты дурак.

Когда барак затих, он встал и пошел к выходу. Его кто-то окликнул: «Куда ты?» Он возмущенно, даже весело ответил:

— До ветру!

Я никогда не забуду тишины, установившейся после ухода Коновалова. Никто не спал — это чувствовалось, никто не поднялся. Прошло полчаса, Коновалов не возвращался. Мой сосед, кряхтя, сел, вздохнул:

— Пойду посмотрю, что с ним, с дураком?

Он вернулся, спокойно лег. На него закричали: «Ну, что ты молчишь? Что там?»

— Я так и знал, — ответил сосед. — Повесился...

Кто-то спрыгнул с нар, побежал, за ним бросились другие. Я тоже спустился со своего второго этажа.

Сосед властно крикнул:

— Куда, идиоты!.. Не трогайте! Затаскают вас, глупых...

Все вернулся и молча улегся.

Утром меня вызвал Анисин. Он разговаривал со мной не как следователь с обвиняемым, а как равный.

— Извините, Павел Михайлович... Меня неожиданно угнали в командировку. Вадим Вячеславович в Киев посылал...

Мне очень хотелось узнать, кто такой Вадим Вячеславович, имеющий право посылать людей в Киев, но я, естественно, промолчал. Анисин сам все объяснил.

— Майкопский! Это сила!

И начал рассказывать про поездку в Киев.

— От Ровно мне разрешили ехать автобусом. Я думал, что так скорее. Черта два! Еду по Житомирскому тракту и не узнаю. По обе стороны чисто, леса нет, вырубили — немцы партизан боялись... В общем, насмотрелся, страху натерпелся... Я жил на Фундуклеевской... Печально в Киеве, грустно...

Скажи я какие-нибудь бодрые слова вроде «ничего, построим с помощью Великой Германии» или еще что-нибудь в этом духе, я бы потерял всякое доверие у Анисина, — я понял его настроение, он был очень подавлен увиденным в Киеве.

СІВЫЯ СЦЕНЫ

Колер неатынкаванай сцяны нават за стагоддзі мяняецца мала, і бура-чырваную ў маршчынах-трэшчынах цэглу мы называем сівай, аддаючы даніну толькі яе ўзросту. А вось калі ў светлы пагодлівы дзень глядзець на старажытныя драўляныя зрубы, дык тут ужо адразу скажаш, што іменна да іх адносіцца гэты ганаровы эпітэт — сівыя сцены...

Серабрыстым сценам званіцы ў Муравана-Ашмянцы, якія нібы пакрыты старым дамаканым палатном, амаль трыста гадоў. Пад яе шалёўкай — звычайны «ўчысты вугал» зруб. Колішнія майстры асабліва не мудравалі і будавалі Муравана-Ашмянскую званіцу гэтак жа, як у мястэчках і сёлах хаты, свірны — вянец да вянца, шчыльна і моцна. І кожны вянец — з адборных смаловых брусоў. Для званіцы выбіралі бявенца да бявенца ў запаведнай пушчы, якая ў тыя часы цягнулася ад Ашмян да самай Вільні.

Званіца ўяўляла сабой шырокі квадрат. Вышыня першага яруса блізкая да

яе шырыні, і гэта надае будынку ўстойлівы, урачысты выгляд.

У прыдзійнай сцяне званіцы — шырокія дзверы і да самага карнізу — ніякіх упрыгожванняў. Усе сцены наглуха гарызантальна ашалаваны.

Першы паверх званіцы завяршае нешырокая стрэшка-казырок з гонты, над якой узнімаецца такая ж квадратная, па чатыры апоры-калоны з кожнага боку, адкрытая галерэя. Пакрывае яе чатырохвугольны, таксама крыты гонтамі, дах, які завяршаецца невялікім, з узорным крыжам купалам. Праёмы паміж калонамі-слупамі на другім паверсе закруглены. І чым больш глядзіш на гэтыя выразы, тым больш пераконваешся, што зроблена ўсё з дакладным разлікам і густам: і вышыня калон, і абрыс выразу ў дошках. Небагацты і простыя ўпрыгожванні званіцы, але кожнае нясе максімальную нагрузку.

Сакрэт, бадай, у прапаранцыйных формах званіцы, у завершанасці, у тым якраз, што няма тут нічога лішняга. Ніяк нельга ўявіць яе, дапусцім, яшчэ з ад-

ным ярусам або купалам іншых памебраў. Несумненна, улічвалася пры пабудове і тое ўражанне, якое на фоне зялёнага ўзгорка або белага снегу будзе рабіць мяккая, серабрыста-шэрая фактура дабротна падагнанага бявенняў, часаных плашак, дошак.

Няцяжка ў гэтай прысаджытай, моцнай вежы-званіцы знайсці і агульныя рысы з вартавымі, абарончымі вежамі якой-небудзь гарадской або манастырской сцяны-крэпасці.

Захавалася некалькі «сясцёр» Муравана-Ашмянскай вежы: званіцы і каплічкі ў Багданаве, на Нарачы, у Шарашове і Нідзевічах. Параўнаўшы хоць бы толькі гэтыя пабудовы, якія адносяцца да XVII—XVIII стагоддзяў, можна меркаваць аб адзіных прыёмах, стылях узвядзення драўляных культовых будынкаў у тыя часы.

Відаць, што архітэктурныя традыцыі XVIII стагоддзя склаліся на яшчэ больш старажытных узорах драўлянага дойдліства, якія ўжо не дайшлі да нас. Так што гэтыя помнікі архітэктурныя мы маем права ўспрымаць як рэдкія ўзоры старажытнага драўлянага дойдліства.

Л. ПРАКОПЧЫК.

КОРАНЬ ЖЫЦЦЯ

«ЖАМЧУЖЫНА БАЛТЫКІ»

Падарожжа на баркасе, начлег у рыбацкай хаце, юшка ля вогнішча і шмат іншых сюрпрызаў чакаюць турыстаў на «Жамчужыне Балтыкі» на Куршскай касе. Паводле праекта спецыялістаў Літоўскага навукова-даследчага інстытута, гэты маляўнічы куток балтыйскага прымор'я ператворыцца ў курорт-запаведнік. Пясчаны паўвостраў, які працягнуўся з поўначы на поўдзень ад Клайпеды, зможа штогод прыняць сотні тысяч адпачываючых.

Тут прадугледжана стварыць своеасаблівы музей прыроды, у якім будзе захаваан ландшафт залатых пясчаных дзюнаў і сасновых бароў.

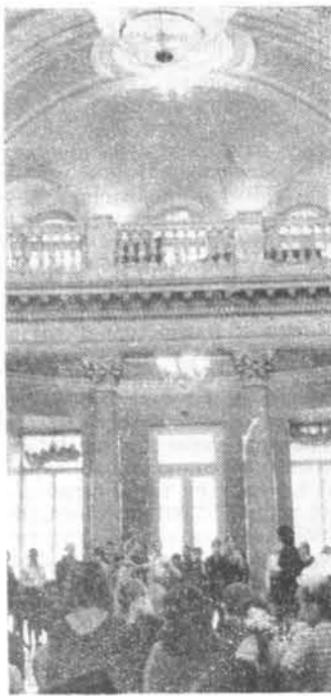
На 42-м кіламетры шасэ Брэст — Масква размешчаны піянерскі лагер «Салют». Летам тут адпачывалі дзеці, а зімой лагер пераабсталявалі пад турысцкую базу. Сюды на выхадныя дні прыязджаюць работнікі аўтамабільнага транспарту і сувязі Брэстчыны. Да паслуг адпачываючых — лыжы, канькі, бильярд, цір і, зразумела, казачны зімовы лес і здаровае свежае паветра. НА ЗДЫМКУ: ля кастра ў зімнім лесе.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.

НАШ АДРАС:
МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77.
ТЭЛЕФОНЫ: 32-20-31,
6-97-92, 32-05-88, 33-15-15.

Зак. № 190. Мінск. Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

У вогненна-ярыкіх фарбах асенняй тайгі адшукваць залацістыя сцяблы усурыйскага жэньшэня — майстэрства. Ён хаваецца ў глухіх, цяжкадаступных месцах. Вопытныя шукальнікі ведаюць яго прыкметы. У канцы лета сцябло жэньшэня вянчае парасон пунсовай ягад, а пяціпалыя галінкі, звернутыя да зямлі, быццам паказваюць, што тут захоўваецца скарб, які здольны, паводле паданняў, старых рабіць маладымі, непрыгожых — прыгожымі, вярнуць чалавеку любоў да жыцця, калі ён яе страціў.

Кажуць, чалавек спасціг таямніцы жэньшэня каля пяці тысяч гадоў назад. Колькі б лекавых сродкаў ні было створана за ўвесь час існавання фармакалогіі, ні адзін з іх не параўнаецца з лекавым коранем. Адкрываюцца ўсё новыя яго ўласцівасці. Дзікі жэньшэнь захаваўся цяпер толькі ва усурыйскай тайзе, і цэніцца ён даражэй за золата.

У жніўні і верасні на пошукі жэньшэня ідуць нарыхтоўшчыкі дзяржаўных гаспадарак і аматары. «Карнёўка», як кажуць спецыялісты, звычайна працягваецца да першых замаразкаў.

Мінулай восенню усурыйскія нарыхтоўшчыкі здалі мясцовай канторы «Медэкапарт» 246 кілаграмаў гаючага кораня — крыху менш, чым звычайна здабываюць ва «ўраджайныя» гады. Раніе пахаладанне восенню 1968 года загубіла карані, і многія не паспелі выспець.

Сярод вопытных шукальнікаў ёсць свае чэмпіёны ўдачнікі. Брыгада братоў Жу-

Выдатны палац над Сожам аддадзены ў распараджэнне піянераў і школьнікаў Гомеля. У 40 гуртках палаца займаецца звыш дзюх тысяч рэбят. НА ЗДЫМКАХ: 1. У вестыбюлі палаца. 2. Ідуць заняты гуртка юных мастакоў. Іх праводзіць вопытны педагог выпускнік Мінскага тэатральна-мастацкага інстытута Валянцін ПАКАТАШКІН.

раўскіх з высакагорнай Чугуеўкі знайшла 56 караняў. Адзін з іх — 275 грамаў. Паводле заключэння далёкаўсходняга біёлага, кандыдата навук Галіны Куранцовай, узрост гэтага экзэмпляра больш як 200 гадоў. А таёжныя трафеі жыхара г. Імана Міхаіла Логінава тры гады назад склалі 51 корань агульнай вагой звыш кілаграма.

Нікому з далёкаўсходніх следальцаў, нават тым, якія прамышляюць 40—50 гадоў, не ўдалося пабіць рэкорд 64-гадовай даўнасці — знайці жэньшэнь вагой 600 грамаў. Такі корань-гігант, які нагадвае фігуру Атланта, быў выпадкова знойдзены ў 1905 годзе ў час будаўніцтва чыгункі Уладзівастоў — Сучан. На яго палявалі скушчыкі ўсяго свету, аднаму з іх удалося купіць корань у Шанхаі за 5 000 долараў, а затым перапрадаць утравя даражэй.

Пазней прыморцы знаходзілі вялікія сем'і (40—50 караняў) і выкапалі яшчэ два буйныя жэньшэні — адзін вагой 400 грамаў, другі — 380, але падобнага на сучанскі ніхто больш не бачыў.

Хутчэй за ўсё ўдача чакае плантатараў адзінага ў Савецкім Саюзе саўгаса «Жэньшэнь». Тут, у адгор'ях Сіхотэ-Аліня, культывуюць больш

як 800 тысяч караняў. Некаторыя экзэмпляры ўжо дасягнулі вагі 335 грамаў. Прычым гэтым караням ішоў толькі пяты год, хоць вядома, што натуральны жэньшэнь расце вельмі марудна, прыбаўляючы прыкладна адзін грам у год.

Звычайна на трэцяе лета пасля пасадкі усурыйцы зразаюць кветканосы раслін, і жэньшэнь пачынае расці «ў корань». У 1969 годзе маладая гаспадарка ўжо атрымала 1 080 кілаграмаў сырога жэньшэню, а ў наступным сезоне яго будзе значна больш.

«Прыручаны» жэньшэнь шмат гадоў вырошчваюць у некаторых краінах. Але рускі больш актыўны, чым амерыканскі, пладаносіць на год раней, чым кітайскі. Усурыйскі жэньшэнь, асабліва дакі, карыстаецца вялікім попытам на сусветным рынку, заказы на яго паступаюць з Ганконга, Таіланда, Сінгапура, Францыі. Ён дэманстраваўся на гандлёвых выстаўках у Сінгапуры, Японіі, экспануецца ў сталіцы Малайзіі — Куала-Лумпуры, а ў гэтым годзе будзе прадстаўлен на міжнароднай выстаўцы ЭКСПО-70 у горадзе Асака.

М. МАГУТА.

БЕЛАРУСКІ НАРОДНЫ ГУМАР

Кадушка пад агуркі

Стары Пятрок быў вядомы ў вёсцы як слазуты майстар рабіць розныя кадушкі, дзёжкі, бочкі і іншае драўлянае начынне.

Зрэбіў некалькі Пятрок кадушку пад агуркі і гарластай удава Язэпісе.

І вось праз некалькі дзён прыбягае ў хату да бондара раз'юшаная, як вярчук, Язэпіха і давай лямантаваць:

— Ты што ж гэта здэкуеш-

ся з беднай удавай! Засаліла агуркі на зіму, а з іх расол праз два дні выцек!

Пятрок, спакойна пыхкаючы люлькай, запытаў у жанчыны:

— Ты мяне прасіла зрабіць пасудзіну пад агуркі?

— Пад агуркі, а то як жа, не помніш хіба?—крыху спакойней адказала ўдава.

— Ну дык я і зрэбіў пад агуркі,—яны ж, бач, не высипаліся.

Сымон-жмак

Сымон быў вельмі скупы чалавек. Гаварылі, што ў яго на-

ват снегу зімой нельга было выпрасіць. Не толькі людзям, але і сабе ён усяго шкадаваў. Каб меней расходваць на харчы, клаўся Сымон спаць завідна, а ўставаў апоўдні. Устане і смяецца—рады чалавек: збярог і вячэру, і снеданне. Паволі апрацеца, паходзіць сюды-туды каля хаты, нарэшце памыецца, перахопіць чаго-небудзь і зноў кладзецца на ложка. Кпілі з яго, канешне, людзі: і радня, і суседзі, і знаёмыя, і незнаёмыя.

— Вам у Стыкі? У тыя, што ля Кандратовіч, ці ў тыя, дзе Сымон-жмак жыве?

Так і жыў чалавек пад гэтым двайным імем—Сымон-жмак.

Аднойчы раніцою чуе Сымон, як жонка яго пытае: «Сымон, га, Сымон, як табе яешню рабіць: біць усё яйка ці толькі палавіну?»

Завагаўся Сымон, аднак успомніў, як аднавіскоўцы кпяць з яго за сквапнасць і рашыўся: «Бі ўсё!» Падумаў крыху і працадзіў праз зубы: «Хай ведаюць, як Сымон-жмак жыве!»

Сказаў і прагнуўся. Перапахлоўся, ускочыў ды як закрычыць: «Стой, стой, жонка, бі палавіну! Цэлае мы і на вялікдзень паспеем з'есці».